

ความเรียงเบื้องต้น ว่าด้วย สันติภาพ กับกระบวนการ เปลี่ยนแปลงสังคม*

ชัชวพันธ์ สถาอนันท์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ความเข้าใจในเรื่องสันติภาพและความไม่รุนแรงในที่นี้ เป็นการพิจารณาจากจุดยืนในแง่วิชาการ เพราะปัญหาเหล่านี้สามารถเผชิญได้ด้วยได้ในแง่มุมมองทางวิชาการ ไม่ใช่ในแง่ของ ศรัทธาหรือศาสนาแต่เพียงอย่างเดียว แม้ผู้ศึกษาจะยอมรับมิติ เหล่านี้ แต่ก็ไม่ใช่สิ่งที่จะนำมาเสนอในที่นี้ หากบทความนี้ มุ่งการเข้าถึงและเผชิญกับปัญหาในแง่ มุมของเหตุผลทางวิชา การสังคมศาสตร์ หรือศึกษาจากหลักฐานทางวิทยาศาสตร์บ้าง ถ้าจำเป็น โดยเน้นหนักด้านสหวิทยาการเป็นหลัก

เมื่อต้นเดือนมีนาคม 2529 หนังสือพิมพ์ทุกฉบับลงข่าว การลอบสังหารนายกรัฐมนตรีสวีเดน ชื่อ นาย Olof Palme ซึ่งเป็นรัฐบุรุษคนสำคัญของโลก อันเป็นการฆาตกรรมทาง การเมืองที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของสวีเดน ตั้งแต่พระเจ้ากุสตาฟที่ III

*ความเรียงนี้แก้ไขปรับปรุงจากคำบรรยายของผู้เขียน เรื่อง “สันติภาพกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม” ในการอภิปรายเรื่อง “สันติภาพกับความหวังใหม่ในสังคมศึกษา” จัดโดย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ สิงหาคม 2528 และได้้นำบางตอนมาเสนอในการสัมมนาของ โครงการปีสันติภาพ 86 และ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กุมภาพันธ์ 2529

ถูกฆาตกรรมตั้งแต่เมื่อปีพ.ศ. 2335 ทุกวันก็ยังคงมีข่าวสงครามในอ่าวเปอร์เซียระหว่างอิรักกับอิหร่าน การใช้ความรุนแรงระหว่างชาวทมิฬกับสิงหลในศรีลังกาก็ยังคงดำเนินอยู่ ชาวเหล่านี้คือสภาพความเป็นจริงในสังคมมนุษย์ จุดที่น่าสนใจในที่นี้คือ ควรเข้าใจว่า ไม่ว่าข่าวกรณีสังหารผู้นำหรือคนอื่น ๆ ก็เกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม การเมือง ไม่มากนักน้อยในที่นี้ จึงจะได้เริ่มต้นพิจารณาความหมายของการเมืองเสียก่อน

มีผู้ให้ความหมายการเมือง (Politics) ไว้หลายนัย โดยมากมักให้ความหมายว่า การเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ¹ การเมืองเป็นเรื่องของการใช้อำนาจกระจายทรัพยากรให้เข้าถึงผู้คนต่าง ๆ² แต่นักคิดทางปรัชญาการเมืองคลาสสิก พูดถึงการเมืองใน 2 ความหมาย คือ การเมือง หมายถึงความพยายามเปลี่ยนแปลงหรือรักษา³ เป็นคุณภาพในเชิงการกระทำ เน้นการกระทำของมนุษย์ ทัศนะเช่นนี้ต้องถามต่อไปว่า เปลี่ยนอะไร รักษาอะไร และถามต่อไปว่า เปลี่ยนทำไม รักษาทำไม อาจยกตัวอย่างง่าย ๆ ว่า เสือที่ใส่อยู่ทุกวันจะถูกเปลี่ยนโยนทิ้ง ก็เมื่อวันที่เสือขาดจนไม่สามารถแก้ไขซ่อมแซมได้ เป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ไม่ดีให้ดีขึ้น ไม่มีใครจะเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ดีให้เลวลงโดยทั่วไป ดังนั้นการเมืองจึงเกี่ยวพันกับแนวคิดว่าจะดีอะไรชั่ว

คำถามต่อไปเป็นปัญหาว่า อะไรดีหรือไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับมุมมองในการมองปัญหา (Perspectives) ว่ามองจากมุมไหนของคน ชีวิตทุก

ชีวิตดำรงอยู่จากจุดที่ไม่เหมือนกัน ผู้คนที่ยืนอยู่ต่างจุดกันอาจจะเห็นคนละด้าน มองไม่เหมือนกัน เหมือนเรื่องนายลองโกवालถูกยิงตาย ลองโกवालเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองชาวนิกข์ เรียกร้องให้ชาวนิกข์ ปกครองตัวเอง แต่ปัญหาของลองโกवालคือ การมองปัญหาของชาวนิกข์ว่าการเรียกร้องสิทธินั้นเป็นเรื่องถูกต้อง แต่ ราจีฟ คานธี ผู้นำของอินเดีย มองจากแง่รัฐชาติ เห็นว่าการเรียกร้องเช่นนี้กระทำมิได้ เพราะทำให้รัฐแยกสลาย ทำให้รัฐไม่สามารถมีอำนาจครอบคลุมได้เต็มที่ คือ ทั้งสองฝ่ายใช้แง่มุมในการมองต่างกัน (Discrepancy of Perspectives) มีปัญหาว่าแง่มุมอันไหนถูกต้อง หรือดีอย่างไร แต่ก็เกิดปัญหาว่าผู้ตั้งคำถามเองดำรงตนอยู่ตรงไหนจึงทราบว่าจะแง่มุมดังกล่าวดีอย่างไร

ในแง่การเมือง คือการขัดกัน การเผชิญหน้ากันของ Perspectives ที่คนมองไม่เห็นว่าเป็นต่างกันอย่างไร จึงมีมาตรฐานอันหนึ่งมากำหนด โดยมักลืมนึกไปว่า สภาพแวดล้อมของแต่ละคนทำให้มองปัญหาแตกต่างกัน ดังนั้นปัญหาชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่จึงเกิดขึ้นทั่วโลก เพราะมองจากแง่มุมคนละอย่าง เช่นในกรณีการเรียกร้องความเป็นอิสระของชาวซิกข์ในอินเดียปัจจุบัน พวกที่มองในแง่ของ นายลอร์ดโกवाल คือพวกที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคม พวกที่มองในแง่ของ นายราจีฟ คานธี คือพวกที่มุ่งรักษาระเบียบสังคม ดังนั้น พวกที่มุ่งรักษาหรือมุ่งเปลี่ยนแปลงระเบียบสังคม (Social Order) ทั้ง 2 พวกนี้จึงขัดกัน อีกตัวอย่างหนึ่งเช่น มีเด็กอยู่ 2 คน มีภูมิหลังต่างกันโดยสิ้นเชิง สมมุติคนหนึ่งชื่อ “อากัสรา” เป็นผู้หญิง ครอบครัวร่ำรวยมาก บ้านใหญ่โต และได้เรียนในโรงเรียนที่มีชื่อเสียง ถนนที่หน้าบ้านสะอาด ริมถนนมีบ่อมายามตำรวจสร้างไว้อย่างดี ตำรวจคอยเดินตรวจตราความสงบของบ้านของอากัสราทุกวัน ดังนั้น “อากัสรา” จะมองภาพต่างๆ ทางสังคมจากแง่มุมหนึ่ง และได้เรียนผ่านกระบวนการศึกษาจนได้เข้าไปเรียนรัฐศาสตร์หรือสังคมศาสตร์อื่น ๆ อากัสราจะกำหนดรูปแบบการเมืองของตนเองขึ้นมาว่า อะไรคือการเมือง อีกคนหนึ่งสมมุติชื่อ “ก้อน” เป็นเด็กชาย อาศัยอยู่สลัม มารดาขายกล้วยบิงอยู่หน้าปากซอย พี่สาวประกอบอาชีพโสเภณี พี่ชายติดยา ภาพ

ที่ก้อนเห็นคือ ตำรวจไล่จับแม่ไม่ให้ขายของบนทางเท้า ไล่หรือจับข้อมพี่ชายของตน ไรต์ไถพี่สาว ก้อนจะมองการเมืองอีกมุมหนึ่ง ดังนั้นถ้าบังเอิญก้อนและอากัสราได้เข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัย และได้ศึกษาวิชาสังคมศาสตร์เช่นเดียวกัน คำถามคือ การเข้าใจการเมืองที่แท้จริง (ไม่ใช่คำตอบในกระดาษสอบ) ของทั้งสองคนจะเหมือนกันหรือไม่ คนทั้งสองจะมองตัวแทนของรัฐผู้รักษาระเบียบสังคม (Social Order) คือตำรวจ ไม่เหมือนกัน “อากัสรา” มีแนวโน้มจะมองตำรวจว่าเรียบร้อย เป็นตัวแทนของระเบียบที่ดี แต่ “ก้อน” จะมองตำรวจว่ามายุ่งกับชีวิตของตนตลอดเวลา อากัสราอาจมองว่าสังคมมีความขัดแย้งกันอยู่ และการเมืองคือการแก้ไขข้อขัดแย้ง แต่ก้อนอาจมองในแง่การสร้างชุมชนใหม่ อากัสราจะมองปัญหาว่าสมาชิกในสังคมสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงระดับพื้นฐาน แต่ก้อนมองว่าต้องเปลี่ยนแปลงในระดับพื้นฐาน เช่น ในสังคมกรุงเทพฯ มีอาชญากรรม วิธีการแก้ปัญหาของอากัสรา อาจจะเป็นการเพิ่มตำรวจให้มาก ติดไฟให้สว่าง เพราะตำรวจและแสงสว่างสามารถแก้ปัญหาได้จริง แต่ก้อนมองว่า สังคมไม่เคยให้อะไรกับตนและครอบครัว ดังนั้นก้อนจึงอาจมองการเมืองว่า คือการเปลี่ยนแปลงและสร้างสังคมขึ้นมาใหม่⁴

ที่จุดนี้ควรพิจารณาถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งจัดว่าเป็นหัวใจของสังคม

ศาสตร์ทั่วไป การพิจารณาประเด็น^๕ขึ้นอยู่กับการมองปัญหาและระบบการศึกษาที่ได้รับมา และโยงมาถึงปัญหาสันติภาพ ในที่นี้ใคร่นำเสนอแนวมองสองแนวคือ

- 1) Actor Oriented Perspective หรือ แนวเน้นตัวบุคคล
- 2) Structure Oriented Perspective⁵ หรือแนวเน้นโครงสร้าง

การพิจารณาปัญหาสันติภาพอาจเริ่มต้นจากข้อเสนอที่ตรงไปตรงมา คือ “สันติภาพ คือ การปลอดจากความรุนแรง” (Peace = Absence of Violence) ซึ่งไม่น่าจะมีใครปฏิเสธ แต่จะพิจารณาความรุนแรงว่าอย่างไร แนวทางแรก คือการมองที่ตัวบุคคล เช่น การที่คนหนึ่งฆ่าอีกคนหนึ่ง คนที่ฆ่ารับผิดชอบต่อการกระทำ ในสมัยหนึ่งมีการฆ่า่มขืน มีหนังสือพิมพ์เรียกร้องให้ประหารชีวิตฆาตกร เช่นนี้ถือเป็นการมองในแง่ Actor Oriented แต่พวก Structure Oriented จะเสนอว่า การพิจารณาแบบนี้ยอมรับไม่ได้ เพราะคนไม่ได้อยู่ลอยๆ ในสุญญากาศ แต่ดำรงสภาพอยู่ในโครงสร้างของสังคม ดังนั้นการขจัดคนที่ข่มขืน โดยไม่แก้ไขโครงสร้างของสังคม ภายหลังก็ย่อมมีคนอื่นกระทำผิดขึ้นมาอีก ดังนั้นต้องแก้ปัญหในระดับโครงสร้าง แต่เป็นไปได้ว่ามนุษย์มักไม่ชอบมองอะไรที่ลึกๆหรือยาก แต่มักมองเพียงการตัดสินใจเฉพาะหน้าเท่านั้น ทุกคนรู้สึกร่วมว่ามีประโยชน์ สามารถแก้ไขปัญหาก็ได้ แต่ถ้าโครงสร้าง

ที่เป็นปัญหา ยังไม่ได้แก้ ก็จะต้องระงับอยู่ ดังนั้นถ้ามองว่าสันติภาพคือความปลอดจากความรุนแรง แนวทาง Action Oriented คือ การพิจารณาที่ตัวคนทำ มองที่ตัวผู้ก่อความรุนแรง การพิจารณาตัวปัญหาในระดับบุคคลจึงอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า ความรุนแรงส่วนบุคคล (Personal Violence) ในแง่^๕นี้ สันติภาพจึงเท่ากับการปลอดจากความรุนแรงในระดับบุคคล แต่หากพิจารณาในระดับโครงสร้างสันติภาพ ก็คือ การปลอดจากความรุนแรงในระดับโครงสร้างนั่นเอง ปัญหา^๕ก็คือ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) เกิดขึ้นได้อย่างไร ?

ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง คือ ช่องว่าง (Gap) ระหว่างศักยภาพของมนุษย์ (Potentiality) กับสิ่งที่จริง (Actuality) (อะไรก็ตามที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่าง Potentiality คือศักยภาพของมนุษย์ กับสิ่งที่มนุษย์เป็นไปได้จริง)⁶ สิ่งนี้ถือว่าเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) ยกตัวอย่าง เช่น ถ้าสมมุติว่ามีเด็กตายในสมัยอยุธยาด้วยโรคหิวอดโรค คือเมื่อ 400 ปีก่อน จะไม่ถือว่าเป็นเกิดความรุนแรงเชิงโครงสร้างขึ้น เพราะระบบสังคมไม่มีความสามารถที่จะทำให้เด็กบรรลุศักยภาพได้ (คืออายุยืนยาวถึงระดับที่สมควรได้) สังคมไม่มีความสามารถแก้ไขปัญหาของเด็กได้ แต่ถ้าปัจจุบันในสังคมไทยมีเด็กตายด้วยโรคหิวอดโรค ก็ถือว่าเป็นเกิดความรุนแรงเชิงโครงสร้างขึ้น เพราะระบบสังคมมีความ

สามารถแก้ไข้ปัญหาเด็กได้ แต่ไม่ได้ทำ ดังนั้น การตายของเด็กแม่ไม่ได้เกิดจากบุคคลเป็นผู้กระทำ (คือไม่ใช่ปัญหา personal) แต่ก็ เป็นความรุนแรงที่ฝังลึกในโครงสร้างสังคมที่ไม่ได้ เปิดโอกาสให้เด็กบรรลุศักยภาพขั้นสูงสุดของ เด็กได้ ไม่ใช่เพียงเรื่องการรักษาพยาบาลเฉยๆ การศึกษาก็เช่นกัน บ้านเมืองไทยในชนบทอาจ มีผู้ที่มียศกยภาพเป็นนักวิทยาศาสตร์ระดับเลิศอยู่ ไม่น้อย แต่ในชีวิตจริงกลับต้องมาดูแลโคกระ- บือในทุ่งนา ว่าโดยศักยภาพของคนเหล่านี้ อาจ ค้นพบสิ่งมหัศจรรย์มากยิ่งขึ้นกว่านักวิทยาศาสตร์ อื่นๆ แต่ระบบสังคมไม่อำนวยความสะดวกให้พวกเขาบรรลุศักยภาพสมบูรณ์ของตนเลย

เหตุผลใดก็ตามที่ทำให้เกิดช่องว่าง (Gap) ขึ้น และป้องกันมิให้ช่องว่างนี้ลดลง สิ่งนี้คือ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) ดังนั้นหากถือเพียงแต่ว่า สันติภาพ (Peace) คือการไม่มีความรุนแรง (Violence) จะพบว่า บ้างก็มองแต่ว่าสันติภาพ (peace) คือ

การปลอดจากความรุนแรงส่วนบุคคล (Personal Violence) เท่านั้น บางคนก็พิจารณาเพียงว่า สันติภาพ คือ การปลอดจากความรุนแรงเชิง โครงสร้าง (Structural Violence) จะเห็นได้ ว่า นักวิชาการบางกลุ่มก็จะพิจารณาแต่ปัญหา การยุติสงคราม ห้ามมีสงคราม ฯลฯ โดยมีได้ มองที่โครงสร้าง บางคนก็พิจารณาแต่โครงสร้าง โดยไม่สนใจตัวผู้กระทำ เน้นมาที่ปัญหา โครงสร้างว่าสังคมไม่ยุติธรรม ไม่ให้โอกาส ชีวิตแก่คนอื่น ๆ

แต่ปัญหาอีกประการหนึ่งที่น่าพิจารณาคือ การเพียงปลอดจากความรุนแรงส่วนบุคคล (Personal Violence) ที่พิจารณากันทั่วไปนั้น จะเรียกว่าสันติภาพได้หรือไม่? สมมุติว่า โลก นี้ไม่มีสงครามกันแล้ว แต่ทุกคนศึกษาได้แค่ ป. 4 ไม่มีรัฐใดอำนวยความสะดวกให้แก่ มนุษย์ในเรื่องสุขภาพพลานามัย การรักษา พยาบาล เด็กเกิดมาตายทุกวัน เช่นนี้ถือว่าเป็นสันติภาพไหม? ในทางกลับกัน รัฐอำนวยความสะดวก ให้การประกันสังคมแก่มนุษย์ดี มาก ให้คุณประโยชน์อื่นๆ แก่สมาชิกในรัฐ ตลอด แต่ในขณะเดียวกันไปเอาเปรียบรัฐอื่น ไปทำสงครามที่อื่น อย่างนี้ถือว่าเป็นสันติภาพ หรือไม่? มีมิติที่หลากหลายในการไตร่ตรองถึง ปัญหาที่เกี่ยวพันกับการเปลี่ยนแปลงสังคม คือ ชี้กับว่าจะเลือกเอาสันติภาพแบบใด ถ้า เป็นสันติภาพแบบปลอดจากความรุนแรงระดับ

บุคคล กระบวนการเปลี่ยนแปลงก็จะพุ่งไป
อย่างหนึ่ง ถ้าเลือกสันติภาพแบบปลอดจาก
ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง กระบวนการ
เปลี่ยนแปลงสังคมก็จะเปลี่ยนไปอีกอย่าง จุดที่
น่าพิจารณาคือ แง่มุมและกรอบที่ใช้คิดในการ
มองปัญหา บางครั้งก็มีความสำคัญเท่ากับหรือ
มากกว่าตัวปัญหาเอง

ผู้ที่สนใจด้านความรุนแรงส่วนบุคคลจะ
มองเห็นแต่การฆาตกรรม การสะสมอาวุธเป็น
หลัก หน้าที่ของผู้เฝ้าสันติประเภทนี้ คือยุติสิ่ง
นั้น แต่ถ้าพิจารณาอีกด้านหนึ่งโดยเห็นวาระบบ
สังคมไม่ดี ไม่ให้ออกาสคนยากจน สิ่งที่คุณเฝ้า
สันติประเภทหลังต้องทำก็คือ ลูกขึ้นมาเปลี่ยน
แปลงระบบสังคม โดยไม่สนใจกับความรุนแรง
ระดับบุคคล เพราะมุ่งเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง
ทั้ง 2 ตัวอย่างนี้คือ สันติภาพกระนั้นหรือ ? ที่
ได้กล่าวมาเป็นภาพซึ่งสุดโต่งจากมุมมองหลาย ๆ
มุม ไม่ว่าจะเป็แง่มุมการพิจารณาปัญหาหรือ
ความเข้าใจการเมือง ซึ่งในชีวิตจริง ๆ แล้วอาจ
ไม่มี “ก้อน” กับ “อาภัสรา” แต่ผู้คนทั้งหลายก็อยู่
ระหว่างกลาง ซึ่งจะอยู่ตรงไหนก็แล้วแต่ Con-
tinuum นั้น แต่จุดที่แต่ละคนดำรงอยู่มีอิทธิพล
เคลื่อนแปงภาพที่คน ๆ นั้นจะเห็น และรวมถึง
แนวทางการวิเคราะห์ที่จะชี้ไปยังอนาคตที่จะ
เป็นไปในขั้นสุดท้าย นี่เป็นจุดแรกที่น่าพิจารณา
แต่จุดที่สำคัญยิ่งคือ พิจารณาปัญหาสันติภาพ
จากแง่มุมที่ว่า แท้จริงแล้ว ปัญหาในระดับโครง
สร้างและระดับบุคคล ไม่ได้แยกขาดจากกัน

ลองพิจารณาว่า ในทุกๆ 1 นาทีจะมีเด็ก
ตายไป 30 คน สาเหตุเพราะขาดยาซึ่งราคาไม่
แพงเลย ตายเพราะโรคภัยซึ่งอาจควบคุมได้
เช่น โปลิโอหรือมาเลเรีย ตายเพราะไม่มีอาหาร
กินในโลกซึ่งบ่อยครั้งในบางสังคมต้องเอาอาหาร
ไปทิ้งทะเล⁷ และใน 1 นาทีนี้ สังคมมนุษย์ใช้
เงินทางการทหารไปประมาณ 35.1 ล้านบาท
คือ ใช้เงินในการสะสมอาวุธแทนที่จะช่วยเด็ก

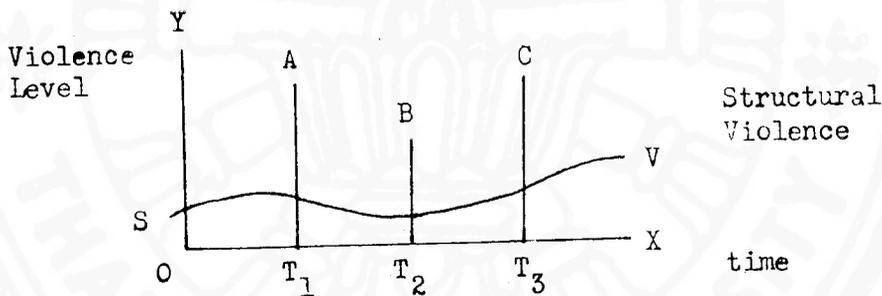
การสะสมอาวุธนั้นในที่สุดก็จะสัมพันธ์กับ
การอดอยากและการตายของเด็ก ซึ่งรัฐบาลก็
ไม่ใช่ขาดกรผู้ฆ่าเด็กเหล่านั้น แต่เด็กตาย
เพราะโครงสร้างในสังคมของตนมิได้อำนวยให้
เด็กมีชีวิตอยู่ ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ในขณะที่
สังคมใช้เงินจำนวนมากไปในการสะสมกำลังรบ
นี้ ผู้คนจำนวนมากสูญเสียโอกาสที่จะมีชีวิต
ที่ดี ความยากจนแพร่หลาย สลัมทรุดโทรม
เด็กขาดอาหารก็ทวีขึ้น

สังคมส่วนใหญ่ได้ปล่อยให้ทรัพยากรใน
โลกซึ่งมีอยู่ถูก “แย่งชิง” ไปในอีกทิศทางหนึ่ง

โปรดพิจารณารูปข้างล่างนี้อันเป็นรูปที่แสดงถึงลักษณะที่แตกต่างกัน ระหว่างความรุนแรงส่วนบุคคลกับความรุนแรงเชิงโครงสร้าง⁸ แกนตั้ง (OY) เป็นระดับความรุนแรง และแกนนอน (OX) คือ เวลา ส่วนใหญ่แล้วมนุษย์จะรับรู้กับ A, B หรือ C อันเป็นเหตุการณ์รุนแรงส่วนบุคคลที่เห็นได้ชัด แต่มักไม่คำนึงถึงเส้นโค้ง SV เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลาจึงมองไม่เห็น (มองข้ามไป) มองไม่เห็นเพราะความเคยชิน คำว่า “เคยชิน” นั้นนับเป็นปัญหารากฐาน

ประการหนึ่งที่พึงนำมาพิจารณาในทางสังคมศาสตร์

ผู้สนใจสันติภาพต้องถามตนเองว่า การที่ตนเคยชินกับบางสิ่งบางอย่างนั้นชินเพราะอะไร ? เกิดมาแล้วชินหรือมีเงื่อนไขที่ทำให้ชินกับสิ่งนั้น แต่ในแง่ของความรุนแรงเชิงโครงสร้างนี้ ความหิว ความอดอยาก การไม่มียารักษาโรค เกิดขึ้นตลอดเวลา ไม่ได้เปลี่ยนแปลงโดดเด่นมากนัก

ในขณะที่ Personal Violence ไม่ว่าจะ เป็นจุด A, B, C ซึ่งอาจแทนคำว่า

A = สงครามโลกครั้งที่ 1

B = การก่อการร้ายในประเทศ

C = สงครามโลกครั้งที่ 2

เห็นได้เด่นชัด คนจึงให้ความสนใจสันติภาพในแง่มุมนี้มากกว่าจะสนใจกับสันติภาพในแง่ของการปลอดจากความรุนแรงเชิงโครงสร้าง

ถ้าจะกล่าวต่อไปว่า A, B, C เกิดจากโครงสร้างแบบไม่มีความยุติธรรมในสังคม เงิน 35 ล้านบาท แก้ปัญหาเด็ก 30 คนไม่ใช่เรื่องใหญ่

สามารถแก้ไขได้ถ้าจะแก้ปัญหาจริงๆ ฉะนั้นสันติภาพในความหมายที่กว้างที่สุดคือการปลอดจากทั้งความรุนแรงส่วนบุคคลและความรุนแรงเชิงโครงสร้าง

การจัดความรุนแรงส่วนบุคคล โดยดำรงความรุนแรงเชิงโครงสร้างไว้ ไม่แน่ว่าจะเรียกสภาพนั้นว่าเป็นสันติภาพได้ไหม ? ในทำนองเดียวกัน การมุ่งขจัดความรุนแรงเชิงโครงสร้าง แต่อาศัยความรุนแรงส่วนบุคคลเป็นเครื่องมือ จะเรียกว่าการเดินทางไปหาสันติภาพหรือไม่ ? มาถึงจุดนี้ก็เกิดปัญหาพื้นฐานประการหนึ่ง คือ

ปัญหาเป้าหมายกับวิธีการ เป็นเรื่องประหลาดที่มนุษย์ลัทธิปรารถนาสันติภาพ ประสงค์จะมีชีวิตที่มีความสุขทั้งนั้น แต่เมื่อทุกคนก็อยากได้สิ่งเหล่านี้ แล้วมาทำสงครามใช้ความรุนแรงกันทำไม เช่น ในศรีลังกาทำไมจึงเกิดภาวะของการใช้ความรุนแรงเกิดขึ้น ?

นักประวัติศาสตร์อเมริกันชื่อ Charles Tilly กล่าวว่า คนที่ถูกกดขี่จะลุกขึ้นมาต่อสู้ ใช้ความรุนแรงในนามของความยุติธรรม คนที่ได้เปรียบจะต่อสู้ในนามของระเบียบข้อบังคับ (Order) คนระดับกลางจะต่อสู้ในนามของความกลัว เช่น ในกรณีการประท้วงส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเกิดผลหรือไม่ ข้อถกเถียงก็คือ “ความไม่เป็นธรรม” และข้ออ้างคือ “ระเบียบของสังคม” พวกที่อยู่ระหว่างกลางก็จะต้องการให้เงียบ ไม่อยากให้มีเรื่อง นั่นคือ “ความกลัว” จึงน่าสนใจในแง่นี้ แต่ถ้ากล่าวเช่นนี้ก็หมายถึงการที่คนทั้งหลายไม่ประสงค์ให้มีความรุนแรงเชิงโครงสร้าง แต่การใช้ความรุนแรงส่วนบุคคล เช่น ใช้สงครามเป็นเครื่องมือแก้ปัญหา นั้นเกิดขึ้นเพราะเหตุใด คนมักไม่กล่าวถึงเท่าใดนัก ไม่ว่าจะเป็กรณี ชาวซิกข์ต้องการปกครองตนเอง เพราะมองว่ารัฐบาลอินเดียเอาเปรียบ ขูดภาษีแล้วไม่สนองตอบกลับมา เหตุผลที่อ้างคือ ความไม่ยุติธรรม แต่เครื่องมือที่ใช้คือการยึดสุวรรณวิหาร สิ่งที่รัฐโต้ตอบคือ การส่งทหารเข้าไปในสุวรรณวิหาร เพื่อต้องการรักษาระเบียบ (ในนามของ Order) กรณี ทมิฬ-

สิงหล ผู้คนทั้ง 2 ฝ่ายก็ล้มตายมากมาย ตรงนี้ก็ต้องพูดถึงปัญหาสันติภาพในทำนองเดียวกัน คือ ในส่วนที่เกี่ยวกับเป้าหมายและวิธีการ (Ends & Means)

ภายใต้กรอบความคิดที่แยกเป้าหมายออกจากวิธีการโดยเด็ดขาด มนุษย์สามารถใช้วิธีการอย่างใดก็ได้เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ดี มีผู้คนเป็นจำนวนมากเชื่ออย่างนี้ว่า วิธีการไม่สำคัญ ขอให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ หากจะยกกรณีที่สุดโต่งสักหน่อย คือ กรณีของมาร์กซิสต์บางคน เป้าหมายของมาร์กซิสต์ คือมีสันติภาพในความหมายที่มีสังคมที่ปลอดจากความรุนแรงเชิงโครงสร้าง คือแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง การเอาเปรียบทางชนชั้น การขูดรีดหมดไป ไม่มีปัญหาความไม่ยุติธรรมในสังคม นี่คือนอุดมคติ (Ideal) ในความคิดของมาร์กซิสต์ และอุดมคติของอีกหลายพวกด้วยกัน แต่มาร์กซิสต์เน้นหนักในการต่อสู้ของชนชั้น (Class Struggle) ในเรื่องของเป้าหมายกับวิธีการนั้น เองเกิลส์ซึ่งเป็นสหายของมาร์กซิสต์เคยมีจดหมายถึงเพื่อนชื่อ Trier ในปี ค.ศ. 1889 กล่าวว่า “เครื่องมืออะไรก็ตามที่จะนำไปสู่เป้าหมาย จะสามารถยอมรับได้ทั้งนั้นในฐานะเครื่องมือแห่งการปฏิวัติ ไม่ว่าจะเป็วิธีที่รุนแรงที่สุดหรือมีสันติถึงที่สุดก็ได้”¹⁰

บทความสั้น ๆ ของเลนินในแผ่นปลิวชื่อ “Socialism and War” (สังคมนิยมกับสงคราม) เสนอว่า มาร์กซิกส์ต่างจากพวกนิยมสันติใน

ความเชื่อที่ว่า เหตุผลในการทำสงครามแต่ละอย่างไม่สามารถจะนำมาตัดสินพร้อมกันได้ จะต้องพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป ขึ้นอยู่กับบทบาทในทางประวัติศาสตร์ และผลของสงครามนั้น¹¹

การพิจารณาปัญหาแบบเลนิน ก็คือการถือว่าสงครามบางชนิดต้องทำเพราะเป็นการเคลื่อนไหวประวัติศาสตร์ของมนุษย์เข้าสู่เป้าหมายแบบมาร์กซิสต์ เช่น การเปลี่ยนจากสังคมนิยมเป็นสังคมนิยม เป็นสังคมนิยมที่จะเปลี่ยนจากสังคมนิยมเป็นสังคมนิยมนี้ เป็นสงครามที่สมควรจะเกิดเพราะจะผลักสังคมไปในทิศทางที่ก้าวหน้า แต่สงครามชนิดที่จะต้องรักษาสังคมนิยมไว้ นั้น เลนินเห็นว่ายอมรับไม่ได้ เป็นสงครามที่ปั่นป่วน (Reactionary War)

เพราะฉะนั้น การทำสงครามในทัศนะเลนิน คือ การต้องมองถึงมิติเหล่านี้ว่าเป็นอย่างไร

จะเห็นได้ว่า รัฐบาลของพรรคคอมมิวนิสต์หลายแห่งก็สนับสนุนสงครามบางอย่างและไม่สนับสนุนสงครามบางอย่าง กรณีกัมพูชาเป็นกรณีที่น่านำมาพิจารณา เพราะสัมพันธ์กับเรื่องเป้าหมายและวิธีการและข้อตั้งปัญหาสันติภาพกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยตรง

ในแง่หนึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นในกัมพูชา คือการนำความคิดที่ปรากฏอยู่ในวิทยานิพนธ์ของเขี้ยวสัมพันธ์ซึ่งเขียนไว้ที่ปารีส¹² ว่าด้วยปัญหาความไม่เสมอภาคระหว่างพนมเปญกับชนบทกัมพูชามาปรับใช้ วิธีแก้คือ กระจายเมืองลดสภาพเมืองลงไป ถอดถอนทรัพยากรซึ่งเมืองดูดกลืนทรัพยากรจากชนบทมายาวนานกลับสู่ชนบท¹³ แต่เมื่อทฤษฎีแปรเป็นภาคปฏิบัติก็คือสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อปี 1975 กองทัพเขมรแดงบุกมาในพนมเปญขับไล่รัฐบาลไป ทำลายเมืองเสีย มีข่าวว่าผู้คนล้มตายลงไปร่วมล้านกว่าคน¹⁴

คำถาม คือ การพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าววิธีนี้ยอมรับได้ไหม?

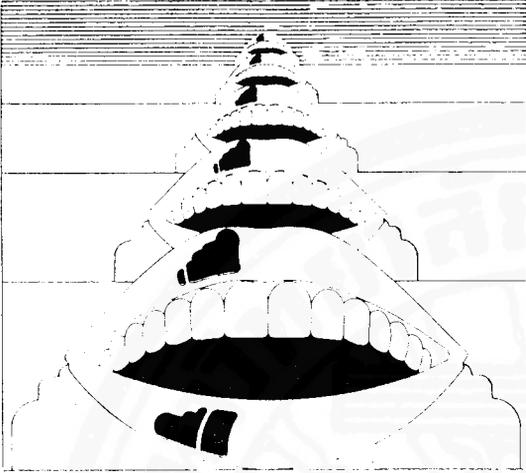
ไม่ได้ เพราะเหตุใด เพราะรุนแรงมากเกินไปหรือ? ถ้าเช่นนั้น ต้องถามต่อว่า ถ้าผู้คนล้มตาย 1 ล้านมากไปแล้ว ถ้าตาย “เพียง” 5 แสนคน จะยอมรับได้กระนั้นหรือ? จำนวน “กี่คน” เป็นตัวแปรตัดสินหรือ?

ลีออน ทร็อตสกี¹⁵ พูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการกับเป้าหมาย โดยเสนอว่าวิธีการซึ่งเลือกนำมาใช้ในการแก้ปัญหาเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมนั้น จะต้องมีความโน้มเอียงที่จะทำให้มนุษย์ปลดปล่อยได้ในที่สุด ไม่ใช่วิธีการซึ่งคนทำไปแล้วจะถูกกดขี่ลงเป็นทาสไปอีก เช่นนี้หมายความว่า หากมีผู้เผด็จการสักคนหนึ่งเสนอว่า ต่อไปนี้จะให้พลเมืองมีความสุขที่สุดโดยไม่ต้องทำอะไรเลย คือจับผู้คนมาผ่าตัดสมอง (Lobotomy) ทำให้มนุษย์ไม่ต้องคิดอะไรอีกต่อไป แต่ให้เดินได้ กินได้ มีความสุข ไม่ต้องทำงาน ไม่ต้องเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย หมดกังวลทุกอย่าง เพราะไม่ต้องคิด ด้วยปัญหาสำคัญของมนุษย์เวลานี้คือ มนุษย์ยังรู้จักคิดอยู่พอคิดก็มีตัณหาหลายประเภทคือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา ความอยาก หรือความไม่อยาก อยากเป็นโน้น อยากเป็นนี้ ความอยากในความรู้ หากไม่มีสิ่งเหล่านี้เสีย โดยไม่คิดในลักษณะที่ว่ามัน จะเป็นสิ่งพึงประสงค์ไหม? ทร็อตสกีเสนอว่า วิธีการแก้ปัญหาเช่นนี้ใช้ไม่ได้ เพราะไม่ใช่ว่าวิธีการทุกชนิดจะเป็นที่ยอมรับได้ ไม่ใช่ว่าเครื่องมือทุกชนิดเป็นสิ่งที่ในที่สุดแล้วจะยอมรับได้

ในหนังสือ Man and The State¹⁶ Jacques Maritain เสนอว่า ความขัดแย้งระหว่างวิธีการกับเป้าหมาย เป็นปัญหารากฐานทางการเมืองและทางปรัชญาการเมือง เขาเสนอว่า วิธี

การจะต้องได้สัดส่วนและเหมาะสมกับเป้าหมาย เพราะวิธีการคือวิธีไปถึงเป้าหมาย คือกระบวนการไปถึงเป้าหมาย กล่าวง่าย ๆ วิธีการคือเป้าหมายนั่นเองในกระบวนการที่จะเกิดขึ้นและเป็นจริง เป็นเป้าหมายในลักษณะที่กำลังจะค่อยๆ คลี่คลายขยายตัวออกมา ในแง่นี้มนุษย์ไม่สามารถใช้วิธีการชั่วร้ายทำสิ่งที่ดีได้ เพราะโดยเนื้อหาความชั่วขัดกับความดีอยู่แล้ว ดังนั้นจะใช้เวลาชั่วเป็นเครื่องมือเพื่อทำความดีนั้น ยอมรับไม่ได้ เพราะในกระบวนการดังกล่าวจะมีดอกผลของความชั่วออกไป และความดีที่จะเป็นเป้าหมายที่จะทำในขั้นสุดท้ายจะถูกแปดเปื้อน ตัวอย่างเช่น การที่เผด็จการทหารทั้งหลายลุกขึ้นมายึดอำนาจ แล้วเสนอว่าจะทำประเทศให้เป็นประชาธิปไตย เป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ถ้าคิดในลักษณะของ Maritain เพราะเนื้อหาไม่อำนวยอยู่แล้ว และเพราะเป้าหมายที่จะสร้างขึ้นยากนักที่จะทำได้ด้วยวิธีการที่ขัดแย้งกับเป้าหมายโดยสิ้นเชิงในกรณีนี้

ในที่นี้พยายามจะเว้นไม่กล่าวถึงคานธี ด้วยเหตุผลประการสำคัญก็คือ นักคิด นักทฤษฎี นักวิชาการใด ๆ ก็ตามที่พูดถึงปัญหาสันติวิธี ความรุนแรง, ไม่รุนแรง มักจะอ้างคานธีเป็นหลัก แต่ควรเข้าใจว่าคานธีเป็นเพียงตัวอย่างเดียว ในกระบวนการศึกษาเรื่องนี้ และยังมีตัวอย่างอื่นอีกมากมาย

ทัศนะของ Maritain ไม่ค่อยได้รับการกล่าวถึง และเป็นอีกแง่มุมหนึ่งซึ่งคล้ายคลึงกับความคิดของคานธี ในจุดนี้ควรตระหนักว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมของผู้คนทั้งหลายที่ปรารถนาสังคมที่ดีหรือสังคมที่ปลอดจากความรุนแรงเชิงโครงสร้างนั้น ถ้าถือว่าเป้าหมายไม่ผูกพันกับวิธีการ ก็คงพร้อมที่จะใช้วิธีการใดก็ได้ให้บรรลุเป้าหมาย แต่ว่าตัววิธีการนั่นเองอาจคือปัญหาอีกส่วนหนึ่งที่โถมทับเข้ามาสู่ปัญหาเดิมที่มีอยู่แล้ว ทำให้ประชาชนซึ่งเดือดร้อนอยู่ ยิ่งลำบากยากแค้นหนักขึ้น ยกตัวอย่างบางประเทศ เช่นกรณีของเขมรแดง การใช้ความรุนแรงไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหา แต่คือการเพิ่มปัญหาเข้ามาอีกมิติหนึ่ง ให้กับชาวเขมรซึ่งลำบากยากแค้นอยู่แล้ว ด้วยเหตุว่าเขมรในยุคลอน นอล ก็ไม่ได้มีคังสมบูรณ์อย่างใด คนเขมรเขตชนบทก็ถูกเอาเปรียบ แผนการพัฒนาประเทศของเขมรก็เป็นอย่างที่ยิวสัมพันธมิตรวิเคราะห์ไว้ แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้น ก็ไม่ใช่ทำให้ปัญหาสิ้นสุด กลับ

โถมทับเข้ามาบนปัญหาเดิม ที่สุดแล้วใครได้อะไรบ้างเป็นปัญหาที่ต้องถาม แล้วใครเสียอะไรในกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมที่เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นแนวความคิดแบบที่แยกเป้าหมายออกจากวิธีการในแง่หนึ่งคือ แนวความคิดที่แยกความรุนแรงส่วนบุคคลออกจากความรุนแรงของโครงสร้าง แนวความคิดที่เข้าใจว่าสันติภาพคือความปลอดจากสงครามเฉย ๆ นั้น จะเป็นแนวความคิดที่ครบถ้วนหรือไม่ เป็นสิ่งที่ต้องใคร่ครวญดูว่า จะนำมนุษย์ไปสู่สังคมที่ต้องการหรือไม่ ถ้าไม่ จะทำอย่างไร ปัญหาสงครามหรือความรุนแรงส่วนบุคคลในยุคปัจจุบันกลายเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้มากขึ้นทุกที เพราะอำนาจการทำลายล้างของมนุษย์ได้ถึงจุดที่เป็นภัยต่อทุกชีวิตบนโลก อันเป็นภัยจากสงครามนิวเคลียร์นั่นเอง

การพิจารณาถึงปัญหาอาวุธนิวเคลียร์ อาจถือเป็นบทวิพากษ์สังคมที่ถือว่าสงครามทั่วไปเป็นเครื่องมือที่จะแก้ปัญหาได้ สงครามที่จะแก้ปัญหาได้บ้างคือสงครามที่เมื่อทำแล้วมีฝ่ายที่ชนะ จะต้องมียุทธศาสตร์รบพอกที่จะชนะ โลกนี้ถูกครอบงำด้วยแนวความคิดเรื่อง Balance of Power (ดุลแห่งอำนาจ) ถ้าฝ่ายหนึ่งมีปืนหนึ่งกระบอก ฝ่ายตรงข้ามต้องมี 2 กระบอก ถ้าฝ่ายเขามีกระสุน 6 นัด ฝ่ายเราต้องมีกระสุน 20 นัด ก็เพิ่มไปเรื่อยๆ เพื่อรักษาดุลแห่งอำนาจเอาไว้ แต่เมื่อมาถึงจุด ๆ นี้ ว่ากันว่ามนุษย์มีอำนาจในการทำลายล้างโลกถึง 13

ครั้งแล้ว (บางตัวเลขก็บอกว่า 7 ครั้ง) ปัญหา คือการทำลายโลกได้เกินกว่า 1 ครั้งจะทำไมทำไม? มีประโยชน์อะไร? ถึงจุดๆ นี้ ต้องมาถกเถียงกันว่าใครจะมีอำนาจในการโจมตีก่อนได้ แล้วพูดถึง "สตาร์วอร์" (Star Wars) คือการใช้ดาวเทียมซึ่งจะให้แสงเลเซอร์ทำลายขีปนาวุธ เป็นระบบป้องกันในอวกาศ ป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น แต่ว่าจะใช้ไปในการทำลายล้างอีกฝ่ายหนึ่งได้เหมือนกัน สงครามในฐานะขั้นสุดท้ายของการใช้ความรุนแรงส่วนบุคคลเคยเกิดขึ้นกับมนุษย์หลายครั้ง ควรทราบว่าสงครามโลกครั้งที่สองนั้นสู้รบกันถึง 6 ปี ตั้งแต่ ค.ศ. 1939-1945 ว่ากันว่าใช้ระเบิด TNT ถึง 3 ล้านตัน TNT ปัจจุบันนี้หัวรบนิวเคลียร์แต่ละหัวมีประจุระเบิดอยู่ 5-25 เมกะตัน คือ 5-25 ล้านตัน TNT ในสภาพเช่นนี้ เป็นสงครามซึ่งในที่สุดจะไม่มีฝ่ายชนะ เวลานี้แนวคิดเรื่องการทำสงครามยังใช้ได้อยู่ ก็เพราะความเชื่อถือที่ว่า สงครามจะมีฝ่ายชนะ แต่แม้จะมีคนชนะ คำถามที่จะต้องถามก็คือ มนุษย์ปรารถนาโลกเช่นนั้นหรือ เพราะในที่สุดแล้ว อาจไม่เหลืออะไรให้ใครสักเท่าไร ว่ากันว่า สงครามโลกครั้งที่ 3 หากเกิดขึ้น คงจะไม่ใช้ระยะเวลายาวนานเหมือนสงครามโลกครั้งที่แล้วคือ 6 ปี หากคงยุติลงในไม่กี่ชั่วโมง หากสหรัฐอเมริกาบกรบกับรัสเซีย โดยทั้งสองฝ่ายใช้อาวุธที่ตนมีอยู่ ก็คงจะยุติไปในไม่กี่ชั่วโมง แล้วภาพที่ตามมาคงเป็นภาพซึ่งน่าสะพรึงกลัว

อย่างมาก ถ้าอยู่ห่างจากจุดศูนย์กลางไปอาจได้รับรังสี อาจตายไปภายใน 2 อาทิตย์ ถ้าอยู่ได้ถึง 15 ปี อาจเป็นโรคลิวคีเมีย โรคมอด มะเร็ง เต็มรูป นอกจากโรคแล้ว อาจอยู่ในโลกซึ่งพิสดารไปจากเดิมมาก คือมนุษย์จะอยู่ในโลกซึ่งเชื้อโรคจะแข็งแกร่งกว่าเดิม เพราะภูมิคุ้มกันของเชื้อโรคสูงกว่ามนุษย์ แล้วเชื้อโรคผ่าเหล่าได้ มนุษย์จะเผชิญกับโรคที่พิลึกพิลั่นพอสมควร¹⁷ ทั้งนี้ไม่นับนิวเคลียร์เหมันต์ (Nuclear Winter) ซึ่งหลายคนก็เสนอทฤษฎีสนับสนุน หลายคนก็คัดค้าน จุดนี้อาจถือว่า ยังไม่มีข้อยุติว่าจะเกิดขึ้นจริงหรือไม่

ไม่จำเป็นต้องเป็นนักวิทยาศาสตร์หรือแพทย์ หากจะพูดในแง่สังคมศาสตร์ ระบบโลกในปัจจุบันนี้เป็นระบบที่สัมพันธ์กันแนบแน่น ในการค้าในระบบการเงินทั้งหลาย วัสดุก่อสร้างและอื่น ๆ การทำลายส่วนหนึ่งของโลกโดยเด็ดขาดในที่สุดจะมีผลต่อทั้งหมด เมื่อกระทบส่วนทั้งหมดก็ไม่มีที่ที่ใครจะอยู่ได้อย่าง

เป็นสุข ทั้งนี้โดยไม่พูดถึงธุรกิจมันตภาพที่ไม่มี
ใครในโลกคุมได้ ยกเว้นแต่จะทำระเบิดนิว-
เคลียร์ชนิดที่เป็นระเบิดที่ไม่มีธุรกิจมันตภาพ
แต่โลกนี้มีลม มนุษย์ควบคุมลมไม่ได้ เพราะ
ฉะนั้นธุรกิจมันตภาพก็อาจจะแพร่แปรปรวน
ไปตามท้องถิ่นต่าง ๆ ในโลก ซึ่งโอกาสที่จะยุติ
ลงได้คงจะเป็นไปได้ลำบาก โลกชนิดที่มนุษย์
จะต้องลงไปอยู่ในรูนั้นน่าจะอยู่นักหรือ?

รายงานวิจัยทางการแพทย์ในระยะหลัง ๆ
นี้ ที่พิจารณาถึงความสามารถของโรงพยาบาล
ในการรับผู้ป่วยได้ เขาระบุว่าเป็นไปไม่ได้เลย
ที่จะรับผู้ป่วยมากขนาดนั้น¹⁸ เวลาเครื่องบิน
ตก มีคนบาดเจ็บขนาด 300-400 คน ยัง
ต้องใช้โรงพยาบาลขนาดใหญ่ จำนวนมากมาย
เพื่อรับคนเหล่านี้ แต่นี่กำลังพิจารณาถึงการทำให้
ลายล้างคนเป็นล้าน ๆ คน เป็นร้อยล้านคน
จะเอาที่ไหนมารักษา หมอหรือพยาบาลก็อาจ
ถูกทำลายสิ้นไปเช่นกัน มาถึงประเด็นนี้ แม้
กระทั่งความรุนแรงเชิงโครงสร้าง หรือสันติ
ภาพในเชิงโครงสร้างก็ไม่เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับ
ชีวิตและความจริงอีกต่อไป

การสะสมอาวุธนิวเคลียร์ยังมีความสำคัญ
ในแง่การสืบเนื่องของตรรกวิทยาแห่งการทำ
ลายล้างที่เชื่อว่าความรุนแรงแก้ปัญหาได้ ดัง
นั้นหากคิดถอยหลังย้อนกลับไปจะเห็นได้ว่าสง-
ครามนิวเคลียร์มาจากไหน ในยุคหนึ่งอาจจะมิ
ข้ออ้างได้ คงไม่มีใครปฏิเสธว่าความรุนแรงไม่
เคยทำอะไรเลยให้โลก บางครั้งความรุนแรง
หยุดการรุกรานของคู่ต่อสู้ได้ แต่ถึงจุดนี้ ลอง

คิดว่านี่คือจุดที่สงครามนำไปสู่ การทำลายล้าง
เช่นนี้ในปัจจุบันได้ริบเอาทรัพยากรไปมหาศาล
สงครามโดยตัวของมันเองก็น่ากลัวอยู่แล้ว แต่
ว่าการเตรียมการในการทำสงคราม ก็ได้ดูริบ
ทรัพยากรที่จะไปใช้ทำอย่างอื่น การสิ้นเปลือง
ทรัพยากรในเรื่องเหล่านี้สมควรหรือไม่ แล้ว
มนุษย์จะมีความสุขหรือในสภาพเช่นนี้ ข้อคิด
ในเรื่องสันติภาพกับกระบวนการเปลี่ยนแปลง
ทางสังคม ควรต้องพิจารณาโดยอาศัยคำถาม
ว่า สันติภาพหมายความว่าอย่างไร? กระบวน
การเปลี่ยนแปลงสังคม จะต้องการเปลี่ยนแปลง
สังคมแบบไหน? จะแยกวิธีการออกจากเป้าหมาย
ได้หรือไม่? แยกแล้วเกิดอะไรขึ้น? ถ้าไม่แยก
จะอย่างไร? และที่สุดสันติภาพเกี่ยวข้องกับ
การแก้ไขปัญหาสังคมด้านอื่น ๆ หรือไม่? ■

เชิงอรรถ

- ¹ Robert A. Dahl, *Modern Political Analysis* (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1984).
- ² David Easton, *A Framework for Political Analysis* (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1965).
- ³ Leo Strauss, *What is Political Philosophy? and Other Studies* (Glencoe, Illinois : The Free Press, 1959), p. 10.
- ⁴ Mark E. Kahn, *Thinking About Politics : Two Political Sciences* (ST. Paul, Minnesota : West Publishing Company, 1980), pp. 144-194.
- ⁵ Johan Galtung, *The True Worlds* (New York : The Free Press, 1980), Ch. 2.
- ⁶ Johan Galtung, "Violence, Peace and Peace Research," *Journal of Peace Research* (1969), p. 168.
- ⁷ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, "นิทานแห่งความยากจน," *สันติสังคม*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (เมษายน-มิถุนายน 2528), หน้า 4-11.
- ⁸ Galtung, "Violence, Peace and Peace Research," p. 173.
- ⁹ Charles Tilly, "Collective Violence in European Perspective", in Hugh Davis Graham and Ted Robert Gurr (EDS.), *Violence in America*. (New York : Sionet Books, 1969), pp. 4-5.
- ¹⁰ อ้างถึงใน Raghawan N. Iyer, "Means and Ends in Politics," in *Gandhi : His Relevance for Our Times*, G. Ramachandran and T.K. Mahadewan (EDS.) (California : World without War Council, 1967), p. 326.
- ¹¹ *Ibid.*
- ¹² เขียว สัมพันธ์, *เศรษฐกิจกับพัฒนาการพัฒนารัฐอุตสาหกรรม* (กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชีย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525).
- ¹³ เรื่องนี้ได้พิจารณาไว้ตามสมควร ใน Chaiwat Satha-Anand, "To Change the People," *วารสารนิเทศศาสตร์*, ปีที่ 4 (ตุลาคม 2526), หน้า 21-27.
- ¹⁴ Michael Vickery, *Cambodia : 1975-1982* (Sydney : George Allen and Unwin/Southend Press, 1984), p. 187.
- ¹⁵ Leon Trotsky, "Their Morals and Ours," in *Their Morals and Ours*, by Leon Trotsky/John Dewey/George Novack (New York : Pathfinder Press, 1975), pp. 13-52.
- ¹⁶ อ้างถึงใน Iyer, "Means and Ends in Politics," p. 323.
- ¹⁷ ดู ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, "สงครามนิวเคลียร์ : สงครามล้างโลก," *วารสารผู้ใต้* (มิถุนายน-กรกฎาคม 2527), หน้า 10-11.
- ¹⁸ ดูรายละเอียดใน A.F. Phillips, "Medical Problems after Nuclear War," *Peace Research*, Vol. 17 No.2 (May 1985), pp. 20-28.